

ÖZGE YAKA • Annelik Kitabı

ÖZGE YAKA 1980'de İzmir'de doğdu. Çocukluğu Fethiye'de ve 11 yaşından sonra yatılı okuduğu Ankara'da geçti. Yine de en çok sadece yazları gittiği baba memleketi Datça'yı özleyiyor. Lisans ve yüksek lisansını ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde, doktorasını Lancaster Üniversitesi Sosyoloji Bölümü'nde tamamladı. Türkiye, Fransa ve Almanya'da çeşitli üniversite ve araştırma kurumlarında çalıştı. İlk kitabı *Fighting for the River: Gender, Body and Agency in Environmental Struggles* 2023 yılında California Üniversitesi Yayınları tarafından yayımlandı. Eşi ve kızıyla birlikte Berlin'de yaşıyor.

İletişim Yayınları 3649 • Bugünün Kitapları 310

ISBN-13: 978-975-05-3935-0

© 2026 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2026, İstanbul

EDİTÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Aksu Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Özge Yaka'nın albümünden

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Berfin İnan

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44870

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6/41

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 32 38

CİLT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No. 6

Bağcılar 34218 İstanbul • Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ÖZGE YAKA

Annelik Kitabı

Deneyim, Sadakat, Dönüşüm

Kızıma...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
Sunuş	11
1 Giriş: Annelik Maskesini Yırtmak	15
Annelik maskesi ve maskenin gizledikleri.....	20
2 Anneliğin Toplumsal Örgütlenişi:	
Deneyimi Bağlamına Oturtmak	31
Kadınlık ve annelik.....	34
Feministler anneliğe nasıl baktılar?	37
Yeni zamanlar ve “çalışan anne”nin koşulları.....	39
3 Yolun Başı: Hamilelik, Doğum ve Emzirme	51
Hamilelik: Başkalaşan beden	54
Bir “olay” olarak doğum.....	64
Emzirme: Kan, süt ve gözyaşı... ve sonrası.....	74
Bebeğimin elleri ve ilişkisel annelik.....	81
4 Alacakaranlık Kuşağı:	
Annelik Deliliği ve Bağlanmanın Yükü	87
Bağlanma kuramı, psikanaliz ve anneliğin ağır yükü.....	104
Anne-bebek ilişkisinin çatışmalı doğası ve <i>yeterince</i> iyi annelik....	111

5 Çocukluktan Anneliğe Geçiş:	
Annenin Geçmişi ve Geçmişin Gölgesi	119
Adaptasyon ve yabancılaşma:	
Anneyi mutlu etmenin dayanılmaz ağırlığı	123
Fazla olmak – yetersiz olmak: Yer değiştirme ve sonuçları	135
Anneyi suçlamanın dayanılmaz hafifliği	
ve yoklukla malul babalar	140
6 Gölgelelerin Peşinde:	
Anneliğin Öfke ve Şiddetle İmtihani	149
Öfkenin ve şiddetin gölgesi	157
Terbiyeli çocuk ve toplumsal düzen: Zorbalıkla hesaplaşmak	167
Yüzleşme, telafi ve dönüşüm	172
Telafinin ve dönüşümün sınırları	181
7 İlişkisel Annelik ve Dönüşümün Potansiyeli	185
Anne olma, anne olarak çağrılma ve çağrıya sadakat	188
Ben ve öteki'nin içsel ilişkisi:	
Keşif, oyun ve kendine annelik etmek	194
Annelik özneliliği ve kesintinin etiği	199
Ayrışma ve sınırlar: Kadınlık, cinsellik ve babanın rolü	202
8 Sonuç Yerine: Anneliğin İmkânı	213

TEŞEKKÜR

Bu kitabın yazılması tam sekiz yıl sürdü. Kızımın doğumundan birkaç ay sonra yazmaya başladığım notlar yavaş yavaş bir kitap bölümüne evrildi. Ama sonra araya hayat girdi, ben yazmaya devam edemedim. Ta ki akademiden biraz elimi eteğimi çekip kendime, yapmayı ertelediğim şeylere dönene kadar. Yıllar sonra yeniden ele aldığım metin evrildi ve elinizde tuttuğunuz kitaba dönüştü. Başlangıçta emin değildim bu kitabı yazabileceğimden, ama bu fikirden hiç vazgeçmedim, iyi ki de vazgeçmedim.

Yazmak temelde yalnız yapılan bir iş, ama insanı cesaretlendiren, destekleyen insanlar hep oluyor. Bu kitap özelinde bu insanların başında Aksu Bora geliyor. 8 sene önce kısa bir bölüm yazdığım da ona göndermiştim. Kişisel bir tanışıklığımız yoktu, feminist bir akademisyen ve yazar olarak tanıyordum onu. Yazdığım bölümü beğenmesi, üzerine yazmak istediğim temayı önemli bulması ve beni kitabı bitirmem için cesaretlendirmesi bir nevi kitabın kaderini belirledi. Yıllar sonra yazıp bitirdiğimde kitabı coşkuyla sahiplendi ve editörlüğünü üstlendi. Onun desteği olmasa bu kitap yazılamayabilir, yazılsa da basılamayabilirdi.

Kitabı yazdığım, ya da bilgisayarımda bir Word dosyasına hapsedip terkettiğim 8 yıllık süreçte birçok kadınla, anne ol-

muş kadın arkadaşlarımla annelik üzerine konuşma, tartışma şansım oldu. Hepsine teşekkür ederim. Hayatta başka alanlarda da bana destek olan yakın arkadaşlarım bu süreçte de yanımda oldular. Yorumları ve titiz düzeltmeleriyle kitabın gelişimine katkıda bulunan Nur Yasemin Ural, Fatma Eda Çelik, Çağdaş Sümer ve Duygu Türk'e büyük bir teşekkür borçluyum. Duygu kitabın isim anneliğini de yaptı sağolsun (ki kendisi müthiş isabetli önerilerin, nokta atışlarının insanıdır), daha doğrusu benim bir kod adı gibi kullandığım "Annelik Kitabı"nı bir hamlede gerçek bir kitap başlığına çevirdi. Burcu Işık, Özlem Torun ve Erdem Evren de kitabı okuyup olumlu yorumlar yaptılar, onlara da çok teşekkür ederim. Arkadaşlık ne güzel bir şey!

Bir teşekkür de her türlü entelektüel faaliyetimi sadece lafta değil, bana alan ve zaman yaratarak destekleyen eşim Serhat'a. Annem de, kitap çuvaldızı bazen ona batırsa da, hep yaptığı gibi beni destekledi, ona da burada teşekkür etmek isterim. Ve elbette bu kitabın ana öznesi, varlığıyla bu kitabın yazılmasını mümkün kılan kızım Rosa Mavi. İyi ki doğdun, iyi ki varsın, iyi ki beni anne yaptın.

Sunuş

Annelik “yükü”nü bir dönüşüm kaldırıcı olarak kullanmak mümkün müdür?

Bu kitapta anlatılan dönüşümü kaldırıcı gibi mekanik bir metaforla anlamak doğru değil muhtemelen, bütün gerçek dönüşümler gibi, kimyayı da değiştirmekten bahsediyor Özge Yaka. Annenin ve çocuğun, ailenin, geçmiş ve gelecek kuşakların ve aslında dünyanın kimyasını.

Patriyarkal bir toplumda, annelik ideolojisine çarpa çarpa büyümüş bir kadın anne oldu diye süper güçlere mi sahip olacak da böyle bir dönüşümü gerçekleştirecek? Bunun vatana millete hayırlı evlat yetiştirme perspektifinden ne farkı var yani?

Feminizmin annelikle derdi asıl olarak işte bu problem etrafında döner: Annelik kadınlar için bir yük müdür yoksa güç mü? Erkek egemenliğinin bir aracı mı yoksa kadınların erkeklerden farklılığının kaynağı mı?

Elinizdeki çalışma, feminizmin annelikle derdini bütünüyle kavramakla kalmıyor, onu tam da bugünün dünyasında nasıl yeniden düşünebileceğimizi, yeniden politikleştirebileceğimizi gösteriyor. Bir anlamda, yeniden yazıyor.

İnsanın yaşadığı şeyin, “yaşantı”nın bir “tecrübe” haline gelebilmesi için, üzerine kafa yorulması gerekir. Bunu kendi başınıza yapmanız zordur, sizden öncekilere kulak vermelisi-

niz, başkalarının tecrübelerini dinlemelisiniz. Bir de, yaşadıklarınıza bir anlam vermelisiniz – onu hikâye etmelisiniz. Yani, bir amacınız olmalı. Niye anlatıyorsunuz, biz niye dinleyelim...

Okudukça fark edeceksiniz, Öze kendi yaşantısını tecrübe haline getirmek için yazmış; yazarken okumuş, düşünmüş, tartışmış, dinlemiş... Böyle yapmış çünkü “anneliğe bir sadakat” geliştirmek istemiş, çünkü oradaki imkânı sezmiş, çünkü başka türlü yapması mümkün değilmiş. Yani anneliği içinden geçilecek bir hazır tecrübe/olgunlaşma eşiği olarak görememiş.

Feminist düşünce ve psikanalizden el alarak yürüttüğü bu çalışma, belki de ona süreç demek gerek, bir yandan biricik bir tecrübeyi anlatıyor, bir yandan da başka kadınların hem anneler hem de kız evlatlar olarak kendi yaşadıklarını anlamalarına, onu bir tecrübeye dönüştürmelerine el veriyor. Feminist bir çalışmanın yapması gerektiği gibi.

El almak da el vermek de kesintisiz bir sürekliliğe, devralmaya işaret etmiyor bu çalışmada. Tersine, hem feminist kuramla (ve bazı feministlerle!) hem psikanalizle didişiyor – onlara soru soruyor, cevaplarını dinliyor, bazen (birçok kez) beğenmiyor ama o cevapların verilmesine vesile olan sorulara dönüyor ve oradan ilerliyor...

Anneliğin kendisi gibi sütle, kanla, gözyaşıyla yoğrulmuş, kuşaklar boyu devam eden hikâyelerden süzölmüş, geçmiş ile geleceği şimdide, tam şu anda düğümlüyor. Yani aslında elinizdeki kitap, “hayatın içinden” denen türden – metinlerle yaşananlar arasında gidip gelen, oradakini bununla, bunu oradakiyle sınyan bir çalışma.

Anneanneden anneye, oradan kız evlada, kendisine ve çocuğuna aktarılan izleri takip ederken cesaret kadar şefkati de, öfke kadar anlayışı da yanına alıyor – bazen, bazısını daha fazla! İnsanın kendi öfkesiyle, kendi şiddetiyle yüzleşmesi cesaret ister, hele annelikle, çocuğuyla ilgiliyse. Bu yüzleşmenin ne kadar can yakıcı, ne zorlu, aynı zamanda nasıl dönüştürücü olduğunu anlatıyor; serinkanlılıkla. Belki de öyle yaptığı için biz, okurlar, onun yazdıklarının aynasında kendi yaşadıklarımıza, kendi bedenimizdeki izlere bakma cesaretini bulabiliyo-

ruz. Bunu feminist bir iş olarak gördüğünü, girişteki şu cümleden anlıyoruz: “bu kitabı yazmayı kendime ve bana benzer yollardan geçen diğer kadınlara borç bildim”.

Bu bakımdan anneliğe sadakat, kendine ve başka kadınlara sadakatile iç içe, belki de aynı şey. Annelik deneyiminin “derimizden içeri sızlaması”na izin vermek, bütün o sütü, kanı, gözyaşını, hatırlamaları, izleri bedeninden geçirerek dönüştürmek. Anneliğin içinden geçmiyor da, anneliği kendi içinden geçiriyor. Böyle bir şeyin o bedenle birlikte dokunduğu her şeyi, hatta geçmişi bile dönüştürmemesi mümkün mü? Ve zaten dünya, bundan başka nedir ki?

AKSU BORA